

Sygn. akt II CSKP 857/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorczyk

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa T. J.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prokuratorowi Okręgowemu w L.
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 9 września 2022 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z dnia 16 lipca 2020 r., sygn. akt I ACa 500/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód T. J. w pozwie skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa-Prokuratorowi Okręgowemu w Lublinie domagał się zasądzenia kwoty 244 000 zł

tytułem odszkodowania za szkodę wyrządzoną mu przez niezgodne z prawem działanie przy wykonywaniu władzy publicznej.

Wyrokiem z dnia 7 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił powództwo. W uzasadnieniu ustalił, że powód prowadził działalność gospodarczą pod firmą „M.” z siedzibą w T. na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Wójta Gminy [...]. W dniu 19 grudnia 2007 r. jako finansujący zawarł z S. A. prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą „P” umowę leasingu operacyjnego nr [...] na okres do 26 stycznia 2012 r., którego przedmiotem była brykieciarka mechaniczna z suszarką bębnową o wartości 200 000 zł. Leasingobiorca zobowiązany był do uiszczenia 48 rat leasingowych w kwotach po 6 161 zł miesięcznie. Sprzedawcą tej maszyna miała być sp. z o.o. I.. Przedmiot leasingu miał być wydany leasingobiorcy w dniu zawarcia umowy, ale do tego nie doszło. Powód oraz podmioty gospodarcze z nim powiązane, a mianowicie żona prowadząca tożsamą działalność, spółka prawa handlowego zarządzana przez jego syna, zawierali wcześniej, jak i w tym samym czasie szereg innych umów leasingowych, których stroną był S. A., zabezpieczonych weksłami *in blanco* poręczonymi przez - współpracującego z ich wystawcą – P. A.. Zawsze wpisywano na tych weksłach datę ich wystawienia i sumę zobowiązania wekslowego, co pozwalało na powiązanie poszczególnych weksli z konkretną umową. W nieustalonym okresie i nieustalonych okolicznościach S. A. podpisał również weksel *in blanco* - na którym podpisy jako poręczyciele złożyli małżonkowie P. A. i B. A. - wręczając go powodowi. W związku z wystawieniem tego weksla nie sporządzono deklaracji wekslowej.

W dniu 19 grudnia 2007 r. powód, w celu sfinansowania zakupu przedmiotu leasingu, zawarł umowę o kredyt inwestycyjny w kwocie 200 000 zł z Bankiem w D. na okres od 13 grudnia 2007 r. do 31 stycznia 2012 r., którego spłatę zabezpieczono m.in. weksłem wystawionym przez powoda i poręczonym przez leasingobiorcę oraz B. A. i P. A..

W postępowaniu karnym prowadzonym m.in. przeciwko S. A., P. A. i B. A., podejrzanym o popełnienie czynów z art. 282 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k., art. 12 k.k., art. 11 § 2 k.k., postanowieniem z dnia 3 lutego 2009 r. Prokurator Prokuratury

Okręgowej w Lublinie zażądał od powoda wydania rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie, w szczególności wszystkich dokumentów związanych z zawarciem i wykonywaniem umów leasingowych dotyczących S. A., P. A. i B. A.. W dniu 5 lutego 2009 r. w trakcie przeszukania - na zlecenie Prokuratury Okręgowej w Lublinie - pomieszczeń przedsiębiorstwa powoda przez funkcjonariuszy CBŚ KGP, zatrzymano dokumentację dotyczącą umów leasingowych z dnia 29 października 2007 r. oraz z dnia 19 grudnia 2007 r.

W dniu 23 lutego 2009 r. „M.” reprezentowana przez powoda wystosowała do B. A. i P. A. wezwanie do wykupu weksla przez zapłacenie kwoty 255 878,92 zł w terminie do dnia 6 marca 2009 r. W tym czasie powód nie dysponował wekslem.

Postanowieniem z dnia 29 maja 2009 r. Prokurator Prokuratury Okręgowej w Lublinie część dowodów rzeczowych zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym, w tym również dokumentację dotyczącą umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., wyłączył do odrębnego postępowania, zaś postanowieniem z dnia 10 września 2009 r. przedstawił powodowi zarzut, że w okresie od 13 grudnia do 19 grudnia 2007 r., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi ustalonymi osobami w ramach przyjętego podziału ról, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, po uprzednim przedłożeniu wystawionej dla pozorów faktury, mającej udokumentować czynność sprzedaży brykietarki mechanicznej wraz z suszarką bębnową, stwierdzającego nieprawdę protokołu odbioru tej maszyny, a także stwierdzających nieprawdę oświadczeń co do przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń i co do braku zobowiązań, doprowadził pracownika Banku w D. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem znacznej wartości przez wypłatę kwoty 200 000 zł tytułem kredytu inwestycyjnego, tj. popełnienia czynu opisanego w art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k., art. 297 § 1 k.k. i art. 11 § 2 k.k. Powód spłacił w całości kredyt inwestycyjny zaciągnięty w Banku w D.

Po przedstawieniu powodowi zarzutów Prokuratura Okręgowa w Lublinie zażądała od niego wydania kolejnych dokumentów związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, w tym dokumentów związanych z zawarciem w dniu 19 grudnia 2007 r. umowy leasingu i jej wykonaniem, w szczególności

potwierdzających spłatę zobowiązania. Obecny podczas przeszukania w dniu 14 grudnia 2009 r. powód wydał komplet dokumentów.

Pismami z 26 sierpnia 2009 r., 5 października 2009 r. i 27 stycznia 2010 r. powód zwrócił się do Prokuratury Okręgowej w Lublinie o zwrot dokumentów zabezpieczonych podczas przeszukania w jego przedsiębiorstwie, informując o zamiarze dochodzenia należności z umowy leasingowej i weksla oraz zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym P. A. Powód podjął też próbę dochodzenia roszczeń od P. A. w postępowaniu nakazowym w oparciu o poświadczony przez funkcjonariusza policji odpis weksla, ale pozew został mu zwrócony i nie podejmował już innych prób sądowego dochodzenia roszczeń od poręczycieli wekslowych i wystawcy weksla.

W toczącym się przed Sądem Okręgowym w Lublinie postępowaniu karnym przeciwko powodowi (sygn. akt IV K 124/12) weksel wystawiony przez S. A., który według twierdzeń powoda miał stanowić zabezpieczenie wierzytelności z umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., został uznany za dowód rzeczowy.

W ocenie Sądu pierwszej instancji wydanie przez Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Lublinie postanowienia o uznaniu weksla za dowód rzeczowy było realizacją ustawowych kompetencji organów ścigania i z tej przyczyny nie było bezprawne, jak tego wymaga art. 417 k.c. Nadto powód nie wykazał, aby poniósł szkodę pozostającą w normalnym związku przyczynowym z niezgodnym z prawem działaniem prokuratorów przy wykonywaniu władzy publicznej, a skoro przeciwko powodowi toczy się postępowanie karne, zaś zabezpieczony weksel jest dowodem w sprawie, to nie było podstaw do zwrócenia go na podstawie art. 230 k.p.k., niezależnie od tego, że wątpliwym było, żeby sporny weksel miał rzeczywiście zabezpieczać wykonanie umowy leasingowej z dnia 19 grudnia 2007 r., ponieważ umieszczone na nim dane nie pozwalają go powiązać z tą umową.

Apelacja powoda została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 7 września 2017 r. Sąd drugiej instancji zmodyfikował podstawę faktyczną rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji o tyle, że przyjął, iż sporny weksel miał zabezpieczać roszczenia powoda z umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., zaś w pozostałym zakresie podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Sąd drugiej

instancji stwierdził, że uznanie weksla za dowód w sprawie karnej samo przez się nie oznacza jeszcze, że odmowa wydania oryginału tego dokumentu na kolejnych etapach postępowania była zgodna z prawem. Postawiony powodowi zarzut nie dotyczył w ogóle umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., a także i zabezpieczającego ją weksla, lecz umowy kredytu, który powód spłacił. W tej sytuacji oryginał weksla powinien być zwrócony powodowi co najmniej wtedy, gdy zapadła decyzja o treści stawianego mu zarzutu. Od tego momentu weksel nie był już niezbędny dla postępowania karnego w rozumieniu art. 230 § 2 k.p.k., natomiast był potrzebny powodowi w celu dochodzenia zabezpieczonych nim wierzytelności. Jednak pomimo bezprawnego przetrzymywania przez organy ścigania od września 2009 r. oryginału weksla, pomiędzy takim zachowaniem organów ścigania a wskazaną w pozwie szkodą nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy, bowiem gdyby nawet prokurator zwrócił powodowi oryginał weksla, to nie wykazał on, żeby dochodząc na jego podstawie roszczeń uzyskał środki pieniężne w kwocie 244 000 zł z majątku poręczycieli wekslowych. Niezależnie od tego, że z uwagi na spłatę przez leasingobiorcę części rat leasingowych w łącznej kwocie 95 000 zł (cała należność wyniosła 295 728 zł, jako suma 48 rat po 6 161 zł, plus 7 320 zł z tytułu wykupu przedmiotu leasingu) powód mógłby teoretycznie dochodzić jedynie kwoty 208 048 zł. Wprawdzie przeciwko poręczycielom wekslowym powód mógł dochodzić należności jedynie z weksla, ale mógł jej też dochodzić z umowy leasingu przeciwko leasingobiorcy, po zachowaniu określonych w art. 709¹³ § 2 k.c. wymogów dotyczących jej wypowiedzenia, zaś powód nie wykazał, aby dopełnił formalności z tym związanych. Jeśli natomiast chodzi o poręczycieli wekslowych, to już w 2008 r. wyzbyli się majątku i wówczas P. A. zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej, a w grudniu 2008 r. wraz z rodziną został objęty programem ochrony świadka koronnego. Co prawda w lutym 2009 r. dysponowali jeszcze nieruchomościami, ale z udziału P. A., który był obciążony kilkoma hipotekami, wszczęli egzekucję kolejni wierzyciele, zaś nieruchomości należące do B. A. zostały zbyte w maju 2009 r.

W wyniku skargi kasacyjnej powoda Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 31 maja 2019 r., IV CSK 133/18 uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał, że

Sąd drugiej instancji nie ustalił, czy sporny weksel może być wydany powodowi, czy fizycznie istnieje, czy też - jak zarzuca powód - został utracony. Ciężar wykazania tej okoliczności spoczywa na pozwanym, gdyż to on odebrał powodowi weksel i uznał go za dowód rzeczowy w sprawie karnej. Zaniechanie wydania powodowi weksla jedynie utrudniło mu dochodzenie roszczeń przysługujących w stosunku do leasingobiorcy, ponieważ wymuszało odwołanie się w tym zakresie do postanowień umowy leasingu, ale zarazem uniemożliwiło ich dochodzenie przeciwko P. A. i B. A., których odpowiedzialność w stosunku do powoda opierała się wyłącznie na wekslu. Czynienie powodowi zarzutu przez Sąd drugiej instancji, że nie dochodził roszczeń także przeciwko leasingobiorcy z umowy wymagałoby inicjatywy pozwanego nakierowanej na udowodnienie zaniechania przez powoda czynności, które zmniejszałyby rozmiar szkody, gdyby zostały podjęte. Okoliczność, że do weksla nie została dołączona deklaracja wekslowa, nie ma znaczenia, gdyż nie pozbawia to posiadacza weksla uprawnień. Sporządzenie deklaracji wekslowej leżało raczej w interesie zobowiązanych z weksla, zaś jej brak stawiał wystawcę i poręczycieli wekslowych w trudniejszej sytuacji, gdyby chcieli podnieść zarzut wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem.

Sąd Najwyższy zakwestionował też przedstawioną przez Sąd Apelacyjny ocenę prawną związku przyczynowego między zaniechaniem wydania powodowi weksla a szkodą polegającą na niemożności zaspokojenia jego roszczeń zabezpieczonych przez jego wręczenie, jako konsekwencja założenia Sądu odwoławczego, że poręczyciele w czasie właściwym do wydania weksla (wrzesień 2009 r.) wyzbyli się już majątku nieruchomego, z którego ich długi mogły być zaspokojone. Wszak nie zostało wyjaśnione, dlaczego miarodajna jest ocena stanu majątkowego poręczycieli wekslowych na 2008 i 2009 r., a to w kontekście przepisów o przedawnieniu roszczeń wekslowych (art. 70 i 71 prawa wekslowego) i o przedawnieniu zobowiązań stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem (art. 125 § 1 k.c.) oraz faktu, że poręczyciele wekslowi są osobami stosunkowo młodymi i ich sytuacja majątkowa może się zmieniać, a przy tym nie ma precyzyjnych ustaleń na temat korzystania przez nich ze statusu świadka koronnego, niezależnie od tego, że Sąd drugiej instancji nie rozważał, czy przyznanie takiego statusu może być

okolicznością pozbawiającą wierzycieli świadków koronnych zobowiązanych ze stosunków cywilnoprawnych możliwości zaspokojenia się z ich majątków.

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda. Podzielając dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne, zwrócił jednak uwagę, że w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie sposób ustalić, że organy ścigania zatrzymały sporny weksel *in blanco* w oryginale, a poza tym wbrew stanowisku powoda zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie potwierdza, że wielokrotnie zwracał się do prokuratury o wydanie oryginału tego weksla. Z zeznań świadka A. C., pracownicy powoda, która była obecna przy zatrzymaniu dokumentów w dniu 5 lutego 2009 r., wynika że kserowała też kopie dokumentów z ich kopii oraz że zostały zwrócone przez organy ścigania dokumenty w formie kopii potwierdzonych za zgodność z oryginałem. Zważywszy na okoliczność, iż powód dysponuje kopią weksla opatrzoną adnotacją „za zgodność”, uprawniony jest w ocenie Sądu odwoławczego wniosek, że skoro brakuje stwierdzenia, „za zgodność z oryginałem”, to dokumentem kopiowanym nie był oryginał weksla. Nadto zdaniem Sądu Apelacyjnego powód nie wykazał, że sporny weksel miał zabezpieczać jego roszczenia z umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., tym bardziej, że w pozwie powód nie twierdził, iż weksel, którego kopię załączył, miał zabezpieczać tę właśnie umowę leasingu. Nie wykazał też, aby dokonał wypowiedzenia umowy leasingu, której wykonanie miał zabezpieczać sporny weksel. Dopiero po zwróceniu uwagi na tą kwestię przez Sąd Apelacyjny w poprzednim wyroku wydanym w tej sprawie i po ponownym przesłuchaniu powoda przez Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę drugi raz i wezwaniu go przedstawił przy piśmie procesowym z dnia 20 maja 2020 r. pismo zawierające wypowiedzenie umowy leasingu opatrzone datą 23 lutego 2009 r. Co prawda dołączył też pocztowe dowody nadania przesyłek, ale z ich kopii nie wynika, jakiej konkretnie przesyłki dotyczą, a zatem nie mogą stanowić wiarygodnego dowodu dokonania skutecznego wypowiedzenia umowy leasingu, jako podstawy uprawniającej powoda do wypełnienia spornego weksla.

Sąd Apelacyjny wskazał również, że nie polegają na prawdzie twierdzenia powoda, jakoby nie posiadał wiedzy, iż przedmiot leasingu nie został wydany leasingobiorcy, bowiem pozostaje to w sprzeczności z jego pismem z dnia

17 grudnia 2008 r. skierowanym do sprzedawcy przedmiotu leasingu z żądaniem wyjaśnienia, kiedy zostanie dostarczona brykociarka. Poza tym powód nie reagował adekwatnie na zaniechanie spłat rat leasingowych przez leasingobiorcę, co miało miejsce już we wrześniu 2008 r. ani też nie podejmował stosownych działań w stosunku do dłużników wekslowych, pomimo powzięcia w listopadzie 2008 r. wiedzy o fikcyjności umowy leasingu, a także posiadania już w styczniu 2009 r. wiedzy o prowadzeniu przeciwko leasingobiorcy i poręczycielom wekslowym postępowań karnych nadzorowanych przez Prokuraturę Okręgową w Lublinie. Te okoliczności uzasadniają tezę, że najpóźniej w styczniu 2009 r. powód mógł wypowiedzieć ze skutkiem natychmiastowym umowę leasingu, wypełnić weksel *in blanco* i wezwać dłużników wekslowych (wystawcę i poręczycieli) do jego wykupu. Zaniechanie takich działań wskazywałoby na przyczynienie się powoda do szkody, gdyby rzecz jasna zaistniały podstawy do przypisania pozwanemu odpowiedzialności za szkodę co do zasady, ale tego powód nie zdołał w tym procesie wykazać.

W skardze kasacyjnej powód zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie art. 417 § 1 k.c. przez przyjęcie, że pomiędzy bezprawnym działaniem pozwanego, polegającym na niezgodnym z prawem sporządzeniu dokumentów w postaci protokołu zatrzymania rzeczy, w tym oryginału weksla zabezpieczającego wykonanie umowy leasingu, a szkodą powoda polegającą na braku możliwości skutecznego dochodzenia na drodze sądowej roszczenia o zapłatę z powodu braku wykazania jaki dokument został zatrzymany (oryginał czy kopia) nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy, podczas gdy powód nie będąc autorem dokumentów i nie mając wpływu na ich treść i sposób sporządzenia, a także niedysponowanie zatrzymywanymi dokumentami, nie może ponosić negatywnych konsekwencji nieprawidłowych działań funkcjonariuszy, a jednocześnie posiada prawo do domagania się naprawienia wynikłej z tych nieprawidłowości szkody.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W wydanej, po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 listopada 2019 r., C- 585/18, C - 624/18 i C - 625/18, uchwale z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/2020, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3), przy czym stwierdził, że przyjęta wykładnia nie ma zastosowania do orzeczeń, wydanych przez Sąd Najwyższy, przed dniem podjęcia tej uchwały. Potwierdzeniem tej wykładni jest również wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 6 października 2021 r., C - 487/19 oraz wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie nr 4344/18, Reczkowicz p. Polsce i z dnia 8 listopada 2021 r. w sprawie 49868/19, 57511/19, Dolińska - Ficek i Ozimek p. Polsce, a także ostatniego z dnia 3 lutego 2022 r. w sprawie Advance Pharma przeciwko Polsce.

W świetle powołanych wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie mają znaczenia wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020/61) i z dnia 7 października 2021 r., K 3/21, chociażby w kontekście wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 maja 2021 r., 4907/18, Xero Flor sp. z o.o. przeciwko Polsce, jak również przez wzgląd na zakres kompetencyjny wyznaczony przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. oraz powołanych wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 listopada 2019 r. i z dnia 6 października 2021 r. Niczego w tym przedmiocie nie zmieniły także kolejne wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2021 r. w odniesieniu do relacji pomiędzy Konstytucją RP a art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.) oraz z dnia 23 lutego 2022 r. (P 10/19).

Wprawdzie postanowienie o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania zostało wydane w dniu 7 maja 2021 r., ale z uwagi na charakter procesowy tego rodzaju orzeczenia, które nie jest orzeczeniem kończącym sprawę w postępowaniu

kasacyjnym, Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną, badając ponownie przesłanki tzw. przedsądu uznał, że skarga kasacyjna spełniała ustawowe przesłanki przyjęcia jej do rozpoznania, skoro została uwzględniona.

2. Popełnione przez organy ścigania niedokładności i nieprawidłowości, których dopuściły się w ramach czynności, na podstawie których doszło do zabezpieczenia i zatrzymania dokumentacji związanej z umową leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., Sąd Apelacyjny ocenił na niekorzyść powoda, w tym sensie, że stwierdził, iż powód nie wykazał, iż w lutym 2009 r. funkcjonariusze pozwanego zabrali sporny weksel *in blanco* w oryginale. Sąd drugiej instancji nie uwzględnił regulacji dotyczących obowiązków organów ścigania przy gromadzeniu i zabezpieczaniu dowodów oraz ich przechowywaniu na potrzeby postępowania karnego. Niezależnie od ogólnych w tej materii unormowań zawartych w przepisach art. 228 § 1 k.p.k., art. 229 i 233 k.p.k. trzeba zwrócić uwagę na § 131 pkt 2 obowiązującego w czasie dokonywania tych czynności procesowych rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 sierpnia 2007 r. - regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. Nr 169, poz. 1189), który stanowił, że prokurator kontroluje prawidłowość postępowania z dowodami, nie dopuszczając zwłaszcza do przechowywania w aktach sprawy dowodów rzeczowych w postaci papierów wartościowych (por. także § 176 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 października 2010 r. - regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r., poz. 144).

Postanowieniem z dnia 3 lutego 2009 r. Prokurator Prokuratury Okręgowej w Lublinie zażądał od powoda wydania wszystkich dokumentów związanych z zawarciem i wykonywaniem umów leasingowych z S. A., P. A. i B. A. (k. 170). W protokole z dnia 5 lutego 2009 r. dokumentującym opis zabezpieczonej i zatrzymanej dokumentacji dotyczącej umów leasingu z 29 października 2007 r. i 19 grudnia 2007 r. nie zostały skonkretyzowane dokumenty, lecz podano w odniesieniu do każdej z tych umów ich ogólną liczbę oraz wskazano, że są to oryginały i kopie (k. 20). Nie wiadomo jednak, które z zatrzymanych dokumentów związanych z umową leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r. były w oryginale, a które w kopii. Postanowieniem z dnia 29 maja 2009 r. Prokurator Prokuratury Okręgowej w

Lublinie wyłączył ze sprawy V Ds. [...] dokumentację dotyczącą m.in. umowy leasingu nr [...] z dnia 19 grudnia 2007 r., ale i tym razem nie skonkretyzowano tych dokumentów (k. 173 poz. 21). Postanowieniem z dnia 9 grudnia 2009 r. Prokurator Prokuratury Okręgowej w Lublinie zażądał od powoda kolejnych dokumentów. W opisie zabezpieczonych dokumentów na podstawie tego postanowienia zostały one wyszczególnione, ale wśród nich nie było weksla *in blanco*. W toku prowadzonego postępowania przygotowawczego powodowi została wydana kopia weksla *in blanco*, wystawionego przez S. A. oraz poręczonego przez P. A. i B. A., z adnotacją „za zgodność podinsp. A.BA”.

Problem sprowadza się do oceny, czy organy ścigania zatrzymały oryginał tego weksla, który następnie posłużył tym organom do wydania powodowi poświadczonej jego kopii, jak twierdzi powód, czy też, jak przekonuje Sąd odwoławczy, organy ścigania sporządziły kopię weksla *in blanco* z jego kopii. Należy zauważyć, że powód zwracał się do Prokuratury Okręgowej w Lublinie o wydanie oryginałów zabezpieczonych dokumentów bądź ich poświadczonych odpisów, które zostały zatrzymane w dniu 5 lutego 2009 r. podczas przeszukania (k. 22-24, 548) w celu dochodzenia roszczeń z tej umowy oraz z ustanowionego przez leasingodawcę zabezpieczenia w postaci weksla *in blanco* poręczonego przez P. A. i B. A.. W tym miejscu trzeba też wyjaśnić, że zgodnie z art. 485 § 4 k.p.c. do uzyskania nakaz zapłaty z weksla konieczne jest przedstawienie go w oryginale. Z powodu braku złożenia weksla w oryginale (chodzi jednak o weksel zabezpieczający umowę leasingu z dnia 29 października 2007 r.) pozew skierowany przeciwko wystawcy S. A. i poręczycielowi P. A. został zwrócony. Z uzasadnienia zarządzenia z dnia 1 kwietnia 2011 r. o zwrocie pozwu wynika, że powód wskazywał, iż oryginał weksla został zabezpieczony przez Prokuraturę Okręgową w Lublinie (k. 290).

O prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2013 r., III CSK 147/12, nie publ. oraz przywołane tam orzecznictwo).

Sąd Apelacyjny nie wyjaśnia, w jakim celu powód miałby zwracać się do organów ścigania o wydanie kopii tego weksla poświadczonej za zgodność z kopią tego dokumentu. Wszak gdyby powód dysponował oryginałem weksla *in blanco*, to nie byłoby racjonalnej przyczyny uzasadniającej występowanie o wydanie jego kopii poświadczonej za zgodność z jego kopią, skoro i tak kopia nie stanowiła dokumentu, który mógłby stanowić podstawę uzyskania nakazu zapłaty z weksla. Sąd drugiej instancji pomija okoliczność, że w zainicjowanym przez powoda postępowaniu nakazowym został mu zwrócony pozew, właśnie z powodu niedołączenia oryginału weksla i w tamtym postępowaniu powód wskazywał, że oryginał weksla został zabezpieczony w postępowaniu przygotowawczym. Wprawdzie zwrócony pozew, jak wspomniano wyżej, dotyczył realizacji zabezpieczenia wekslowego umowy leasingu z dnia 29 października 2007 r., ale dokumentacja związana z tą umową była zabezpieczana w tym samym czasie, co dokumentacja odnosząca się do umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., co potwierdza wspomniany protokół opisu rzeczy z dnia 5 lutego 2009 r.

W odpowiedzi na pozew pozwany przyznał, że wskazany w pozwie dokument weksla stanowi dowód w sprawie karnej IV K 124/12 prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Lublinie i w aktach tamtej sprawy znajduje się oryginał tego dokumentu (k. 163). Powód kontestował to stanowisko (k. 862). Ostatecznie okazało się, że zarówno w aktach tamtej sprawy, jak i w depozycie Sądu Okręgowego w Lublinie nie ma oryginału tego weksla, natomiast do depozytu sądowego w związku ze sprawą IV K 124/12 został przekazany oryginał weksla wystawiony przez S. A. i poręczony tylko przez P. A. (k. 853-854), czyli dotyczący umowy leasingu z 29 października 2007 r., gdyż weksle zabezpieczające tę umowę nie były poręczane przez B. A.. Zatem w dniu 5 lutego 2009 r., w ramach czynności związanych z zabezpieczeniem dokumentacji związanej z umowami leasingu z 29 października 2007 r. i 19 grudnia 2007 r., organy ścigania zatrzymały w przedsiębiorstwie powoda weksel w oryginale zabezpieczający umowę z dnia 29 października 2007 r., co do którego powód nie uzyskał nakazu zapłaty z uwagi na brak oryginału weksla (k. 288-290). Skoro więc powód w związku z wnioskami kierowanymi do funkcjonariuszy pozwanego o wydanie oryginałów dokumentów zabezpieczonych w dniu 5 lutego 2009 r., względnie ich poświadczonych odpisów,

uzyskał także kopię spornego w niniejszej sprawie weksla *in blanco* poświadczoną za zgodność, to konkluzja Sądu odwoławczego, iż poświadczenie to zostało dokonane w oparciu o kopię, a nie oryginał, jest przedwczesna i zarazem dowolna. Dochodząc do takiego wniosku Sąd Apelacyjny skoncentrował się na jednym fragmencie zeznań świadka A. C., a mianowicie na tym, w którym podała, że podczas czynności organów ścigania kopiowała dokumenty z ich kopii (k. 717), jednak ta część zeznań dotyczyła sytuacji, jaka miała miejsce podczas drugiego przeszukania w przedsiębiorstwie powoda i zabezpieczenia dokumentów, tj. w grudniu 2009 r., a nie w lutym 2009 r., zaś w spisie zabezpieczonych dokumentów podczas czynności z grudnia 2009 r. nie zostały w ogóle wymienione weksle (k. 189-191). Natomiast w odniesieniu do czynności z lutego 2009 r. zeznała, iż podczas przeszukania funkcjonariusze zatrzymali weksle *in blanco* i mówili, że oddadzą je później oraz, że później zostały zwrócone dokumenty w formie kopii potwierdzonej za zgodność z oryginałem (k. 716/2).

Sąd Apelacyjny stwierdzając, że powód nie wykazał, iż sporny weksel *in blanco* wystawiony przez S. A. i poręczony przez P. A. oraz B. A. miał zabezpieczać wierzytelność z umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., pominął, że jak wynika z protokołu z dnia 5 lutego 2007 r. przeszukanie i zabezpieczenie dotyczyło dokumentacji związanej z dwoma umowami leasingu, tj. umowy z dnia 29 października 2007 r. i z dnia 19 grudnia 2007 r. (k. 20), zaś powód otrzymał poświadczoną kopię tego weksla, przy czym, co niesporne, weksle zabezpieczające umowę leasingu z dnia 29 października 2007 r., w przeciwieństwie do umowy z dnia 19 grudnia 2007 r., były opatrzone datą (k. 234, 235). Ponadto weksle zabezpieczające wierzytelność z umowy leasingu z dnia 29 października 2007 r. były poręczane tylko przez P. A., natomiast sporny weksel został poręczony także przez B. A.. Na związek tego weksla *in blanco* z umową leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r. wskazuje także okoliczność, że jednym z zabezpieczeń spłaty kredytu udzielonego powodowi jako finansującemu przez Bank na pokrycie ceny nabycia przedmiotu oddawanego w leasing S. A., był weksel *in blanco* wystawiony przez powoda i poręczony przez S. A. (leasingobiorca), a także przez P. A. i B. A. (k. 216, 293, 295; w przypadku kredytu długoterminowego obrotowego z dnia

29 października 2007 r., jako jedno z zabezpieczeń spłaty, przewidziano poręczenie według prawa cywilnego tylko leasingobiorcy S. A., 331,332).

W sytuacji, gdy organy ścigania, w ramach czynności związanych z zatrzymaniem dokumentów jako dowodów dla celów postępowania karnego, sporządzają protokoły z tych czynności w taki sposób, że zachodzą wątpliwości co do tego, czy zatrzymany został oryginał danego dokumentu, czy też jego kopia, zwłaszcza w kontekście niejednoznacznego również opisu, na wydanej osobie uprawnionej kopii tego dokumentu, urzędowego poświadczenia, ciężar dowodu, że zatrzymana została kopia tego dokumentu, spoczywa na organach ścigania. Dlatego powód podnosząc zarzut naruszenia art. 417 § 1 k.c. trafnie wskazuje, że nie może ponosić negatywnych konsekwencji nieprawidłowych działań funkcjonariuszy publicznych przy wykonywaniu władzy publicznej, tym bardziej, że szereg przedstawionych wyżej okoliczności faktycznych, pominiętych przez Sąd odwoławczy, nie potwierdza, że w dniu 5 lutego 2009 r. organy ścigania zatrzymały w siedzibie przedsiębiorstwa powoda sporny weksel *in blanco* jedynie w kopii.

Odnosnie do przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej w postaci szkody powoda i jej wysokości, w kontekście zarzutu pozwanego przyczynienia się powoda do jej powstania, istotne znaczenia ma niewątpliwie kwestia skuteczności wypowiedzenia przez niego umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., bowiem wysokość żądanej przez powoda w pozwie kwoty i zasady jej wyliczenia wskazują, że powód zakładał skuteczność rozwiązania tej umowy z powodu zalegania przez leasingobiorcę w płatnościach rat leasingowych. Sąd Apelacyjny uznał, że powód nie wykazał, aby wypowiedział umowę leasingu. Zwrócił uwagę, że co prawda powód przedłożył kopię pisma zawierającego wypowiedzenie tej umowy opatrzone datą 23 lutego 2009 r., ale uczynił to po siedmiu latach od wniesienia pozwu i dopiero po dostrzeżeniu przez Sąd braku wypowiedzenia umowy leasingu, jako obligatoryjnej uprzedniej czynności mogącej dopiero stanowić podstawę uprawniającą powoda do wypełnienia weksla, tym bardziej, że w pozwie ani w innych pismach procesowych nie twierdził, że wypowiedział tę umowę. Ponadto z załączonych kopii nadania nie wynika, że przesyłka rzeczywiście zawierała to oświadczenie.

Problem jednak tkwi w tym, że niezależnie od oceny, czy istniały podstawy do podważenia wiarygodności dokumentu zawierającego oświadczenie z dnia 23 lutego 2009 r. o wypowiedzeniu umowy leasingu z dnia 19 grudnia 2007 r., to powód i tak nie wykazał skuteczności wypowiedzenia tej umowy. Zgodnie z art. 709¹³ § 2 k.c., jeżeli korzystający dopuszcza się zwłoki z zapłatą co najmniej jednej raty finansujący powinien wyznaczyć na piśmie korzystającemu odpowiedni termin dodatkowy do zapłacenia zaległości z zagrożeniem, że w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu może wypowiedzieć umowę leasingu ze skutkiem natychmiastowym, chyba że strony uzgodniły termin wypowiedzenia. Postanowienia umowne mniej korzystne dla korzystającego są nieważne.

Z powołanego przepisu jednoznacznie wynika, na co trafnie zwrócił już uwagę Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu pierwszego wyroku w tej sprawie z dnia 7 września 2017 r., że wyznaczenie korzystającemu na piśmie odpowiedniego dodatkowego terminu do zapłacenia zaległości z zagrożeniem wypowiedzenia umowy ze skutkiem natychmiastowym, jest obligatoryjną czynnością, która musi poprzedzić oświadczenie o wypowiedzeniu umowy. W konsekwencji powód nie może skutecznie powoływać się na zapis umowny leasingu, która nie uwzględnia tej przesłanki poprzedzającej wypowiedzenie umowy ze skutkiem natychmiastowym.

Bezskuteczność wypowiedzenia umowy leasingu nie oznacza jeszcze, że powództwo skierowane przeciwko poręczycielom wekslowym o zapłatę na podstawie weksla wypełnionego na pełną kwotę uległoby w całości oddaleniu. Wszak sporny weksel miał zabezpieczać zapłatę wierzytelności z umowy z dnia 19 grudnia 2007 r., a zatem także sumę rat leasingowych wymagalnych, zgodnie z umową, do czasu wypełnienia weksla. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że ostatnia wpłata zaliczona na poczet raty leasingowej za październik 2008 r., miała miejsce w dniu 2 listopada 2008 r. Poza tym, w wypadku wniesienia przez poręczycieli wekslowych zarzutów opartych na stosunku podstawowym dotyczących wysokości wierzytelności wekslowej z powodu braku skutecznego wypowiedzenia umowy leasingu, powód mógłby skorzystać z zasady wyrażonej w art. 316 § 1 k.p.c., a mianowicie, że zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, iż stało się wymagalne w toku sprawy; od 7 listopada

2019 r. szczególna regulacja w tej materii jest zawarta w art. 493 § 3 pkt 3 k.p.c. Sąd Apelacyjny stwierdził co prawda, że skuteczne wypowiedzenie umowy leasingu stanowiło podstawę uprawniającą powoda do wypełnienia spornego weksla, ale skoro pozwany nie wykazywał, że taka była treść deklaracji wekslowej, to taka konstatacja jest dowolna.

Innym natomiast zagadnieniem jest ten aspekt związku przyczynowego - między zaniechaniem wydania powodowi weksla w oryginale, a szkodą polegającą na niemożności zaspokojenia jego roszczeń zabezpieczonych wekslowo - który odnosi się do oceny możliwości zaspokojenia się przez powoda z majątku poręczycieli wekslowych na wypadek uzyskania przeciwko nim tytułu wykonawczego, ale ta kwestia w zaskarżonym wyroku, ze względu na przyjętą koncepcję rozstrzygnięcia, nie była badana przez Sąd Apelacyjny. W związku z czym aktualne jest w tej mierze stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w pierwszym w tej sprawie wyroku z dnia 31 maja 2019 r., IV CSK 133/18.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

[as]